

митрополита за життям та його теплій прихильності, особливо до простого люду [6].

І. Франко ніби говорив, що греко-католицький архієпископ був близький до народу. Критикуючи соціальний аналіз і пропозиції А. Шептицького, І. Франко не ставив під сумнів релігійне підґрунтя програми митрополита. Скоріше, його звинувачення були спрямовані проти затятих зловживань церкви як інституції, а не проти суті віри [6, с. 169]. Насправді, І. Франко був досить добре обізнаний зі Святим Письмом, щоб мати змогу цитувати відповідні уривки на підтримку власних аргументів [6, с. 172]. Критичні питання І. Франка висвітлювали чотири основні етичні теми, присутні в розробці митрополитом християнської соціальної тематики: 1) врахування наслідків; 2) місце християнського сумління в громадянському суспільстві; 3) етично кращі шляхи до соціальних змін; 4) божественний закон як стандарт для громадянського диктату [6, с. 178].

Список використаних джерел

1. Андрій Шептицький. Християнська праця. Жовква, 1900. 16 с.
2. Petro Stavenko. «Pro kooperatsiiu za kordonom i na Ukraini» in Rozvaha: calendar polonenykh ukrai'ntsiiv na roky 1916 i 1917. Freistadt, 1916. P. 221–112.
3. Joseph Biederlack. Suspil'ne pytanie: prychnok do rozuminia ieho suty i ieho rozviazania. L'viv, 1910.
4. Григорій Лужницький. Українська церква між сходом і заходом: нариси історії української церкви. Філадельфія, №. 353. 1954.
5. Ivan Franko. Sotsiial'na aktsiia, sotsiial'ne pytannia i sotsiializm. *Literaturno naukovyi vistnyk*. XXVIII. 10. L'viv, 1904. P. 1–23.
6. Франко І. Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм. Уваги над пастирським посланієм митроп. А. Шептицького «О kwestii sotsiial'noi». Іван Франко. *Літературно-науковий вісник*. 1904. С. 169, 178.

Ірина ВАСИЛИК

кандидатка історичних наук, доцентка, адвокат,
проректор Вищої школи адвокатури,
керівниця Центру досліджень адвокатури і права
Національної асоціації адвокатів України

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ І АДВОКАТУРА: НАПРЯМКИ СПІВПРАЦІ

Роль Церкви в історії та суспільному житті України була та залишається непересічною. Адвокатура неодноразово виступала сполучною ланкою між церковним та світським, допомагаючи Церкві у здійсненні її харитативної та філантропічної діяльності. Досі сторінки історії взаємодії адвокатури та Церкви залишаються непрочитаними. Дане дослідження має на меті заповнити цю

прогалину. Особливо актуальними зазначена тема постає у рік 160-річного ювілею митрополита Андрея Шептицького. Під його керівництвом Українська греко-католицька церква стала впливовою суспільною інституцією та важливим чинником формування і збереження національної самосвідомості.

Роман Марія Александер Шептицький (29 липня 1865 – 1 листопада 1944) – майбутній митрополит Андрей – походив із давнього боярського українського роду Галичини. Грамоту про право на свої землі предки Шептицьких отримали у 1284 р. від галицько-волинського князя Лева Даниловича. Надалі рід був тісно пов'язаний історією Греко-Католицької Церкви, якій дав двох митрополитів Київських, Галицьких і всієї Русі Атанасія (1686–1746) та Лева-Людовика (1714–1779), єпископа Львівського Варлаама, римо-католицького єпископа Єроніма Шептицького (1759–1773), єпископа Перемишля Атанасія, єпископа Львівського і митрополита Київського Лева, а також значну кількість ченців і священнослужителів [1].

Упродовж XIX ст. рід Шептицьких полонізувався. Батьки майбутнього митрополита мали графський титул та належали до римо-католицького обряду. Початкову освіту Роман здобув удома, продовжив навчання у гімназії Святої Анни в Кракові. Батьки планували для сина військову кар'єру, однак несподівана хвороба 19-річного юнака зруйнувала ці задуми. Тому Роман розпочав правничі студії у Кракові. Через два роки, на третій рік навчання, він поїхав до Німеччини та вивчав право в університеті Бреслау (нині Вроцлав, Польща). 10 травня 1888 року в Ягеллонському університеті в Кракові, після трьох іспитів, Роман здобув ступінь доктора права. Пізніше він отримав також докторат з теології та філософії.

Правнича кар'єра була найбажанішим майбутнім сина в очах Романового батька Івана Шептицького – великого землевласника, політичного діяча, довголітнього посла до австрійського парламенту та Галицького Крайового Сейму. І хоча Романом було обрано шлях духовного покликання, здобуті знання та звання доктора права дозволили йому розбиратися у багатьох сферах світського законодавства та господарського життя, у фінансово-банківській справі та міжнародній політиці.

Митрополит А. Шептицький, як точно визначив його сподвижник отець Василь Лаба, «був оборонцем прав Церкви і народу, а не раз і себе самого» [2, с. 17]. Він був рішучим прихильником церковної автономії, прагнув забезпечити незалежність Греко-Католицької Церкви (далі – ГКЦ) від політичного та державного втручання, зокрема, з боку Австро-Угорщини та Польщі, а пізніше – радянської влади. Адвокати, які мали зв'язки з митрополитом, активно сприяли юридичному захисту прав ГКЦ в умовах, коли церква зазнавала певних обмежень з боку держави. Їхня діяльність включала боротьбу за права

церкви на власне майно, автономію в управлінні та відсутність втручання в її внутрішні справи.

Митрополит Андрей активно намагався зробити все для того, щоб українці створили власну державу. Формами такої діяльності були: депутатство у Державній Раді у Відні та у Галицькому Крайовому Сеймі, результатом яких стала боротьба за заснування львівського (українського) університету, ухвалена виборча реформа. В австрійському парламенті А. Шептицький працював разом з багатьма українськими адвокатами, які також були обрані послами (депутатами). Про його роль у цих процесах свідчить телеграма керівника українських фракцій в австрійському парламенті адвоката Костя Левицького до Митрополита А. Шептицького від 29 серпня 1913 р.: «Український клуб парламентарний одноголосно заявляє вашій Ексцеленції сердечні глибокі подяки за многоцінні успішні заходи великого акту політичного, соймової реформи виборчої» [3].

Митрополит Андрей мав підприємницький хист та вмів примножити та раціонально розпорядитися коштами та власністю. У першу чергу, він вкладав значні матеріальні ресурси у розвиток Церкви. Під час першого свого високого призначення Станиславівським єпископом Владика заснував Духовну семінарію у Станиславові та викупив земельну ділянку під це будівництво.

21 жовтня 1900 р. Папа Римський Лев XIII іменував А. Шептицького Львівським архієпископом та Галицьким митрополитом. Молодий митрополит хотів бачити Галичину процвітаючою і рівною західним церковним провінціям. Він радо підтримував світські проекти, навчаючи своїх вірних економічній та фінансовій грамотності. Окрім богословських знань, священники за його закликом, мали опановувати торгівлю, бухгалтерію, кооперацію, землеробство.

Надійним помічником Митрополита Андрея та греко-католицького духовенства у праці для народу стала українська адвокатура. Адвокати були у близькому колі А. Шептицького, допомагаючи вирішувати численні господарські справи та потреби мирян, які залагоджувалися за рахунок особистих коштів і земель митрополита. Зокрема, так було організовано кооперативний ліцей, садівничо-городничу у селі Милованні та хліборобську школи у селі Коршів.

У 1910 р. Митрополит Андрей увійшов до складу засновників Земельного банку гіпотечного, який мав підтримати українське селянство вигідними і дешевими кредитами на купівлю землі. Поруч з А. Шептицьким ініціаторами банку були адвокати – Кость Левицький, Євген Олесницький, Ярослав Кулачковський, Микола Василько. Земельний банк гіпотечний кредитував українську кооперацію. Товариства «Сільський господар», «Народна торгівля», «Маслосоюз» отримали дешеві кредити. Андрей Шептицький вважав

кооперацію порятунком для українських селян Галичини: «Лучіться разом, заводіть по ваших селах крамниці християнські, шпихлярі (комори) громадські і всякі інші позиточні установи» [3].

На заклик А. Шептицького відроджувати українське село відгукнулося чимало священників, які засновували осередки товариства «Сільський господар» на парафіях, допомагали створювати при читальнях «Просвіти» громадські склади для зерна та Народні доми, які, крім кредитування селян, займалися виробництвом та збутом продукції. Все це разом з духовенством організовували та розвивали представники адвокатури. У 1909–1917 рр. товариство «Сільський господар» очолював адвокат Євген Олесницький. Завдяки йому товариство здобуло широку популярність серед селянства. Одним з його найближчих соратників був отець Степан Онишкевич. Під час економічної кризи 1912 р. вони – адвокат і священник – обидва посли до австрійського парламенту – добилися виділення державної допомоги галицьким селянам та зменшення податків. Важливими напрямками діяльності товариства «Сільський господар» були: правовий захист селян перед державною і місцевою владою, організація освітніх курсів і шкіл для селян, засновування дослідних полів, розплідників плодових дерев, зразкових садів, поширення сільськогосподарської техніки, видавнича діяльність. У 1920-х рр. товариство очолював отець Тит Войнаровський – багаторічний адміністратор митрополичих дібр. Завдяки його зусиллям за підтримки та юридичного супроводу адвокатури між українськими селянами було розparcelьовано 40 тис. моргів землі дідичів.

За часів митрополита А. Шептицького ГКЦ володіла значною кількістю церковних, культурних та освітніх установ. Багато з цих закладів стали об'єктами суперечок і конфліктів із державними органами, зокрема у випадках націоналізації або спроб примусового передачі майна. Адвокати, які працювали з церквою, допомагали захищати церковне майно в судах, а також сприяли збереженню інституційних прав ГКЦ. Вони активно захищали інтереси Церкви у спорах із державними органами, що намагалися обмежити церковну діяльність, зокрема в контексті законодавства II Речі Посполитої.

Митрополит А. Шептицький був знаним у Галичині меценатом, на його кошти було придбано будівлю, в якій розмістилася художня школа О. Новаківського і майстерні М. Сосенка та О. Куриласа. Від часу переїзду О. Новаківського до Львова і до кінця його життя ним опікувався адвокат Голубоцький. Граф Шептицький надав стипендії молодим українським митцям для здобуття художньої освіти у кращих навчальних закладах Європи. У 1903 р. заснував Народну лічницю, яку згодом реформували на сучасний шпиталь [4].

У квітні 1917 р. на новину про звільнення митрополита А. Шептицького з російського заслання галицька громадськість відгукнулася ідеєю заснування Фонду його імені для українських сиріт. До почесної президії Комітету увійшли адвокати Кость Левицький, Михайло Волошин, Євген Олесницький, Степан Федак. Членами Комітету стали адвокати Степан Баран, Володимир Бачинський, Теодозій Воевідка, Євген Гвоздецький, Остап Макарушка, Володимир Пежанський, Володимир Ревюк, Кирило Студинський [5, арк. 59].

Митрополит Андрей активно підтримував український національний рух, проте завжди намагався зберігати нейтралітет і незалежність Церкви від політичних впливів. Однак він стикався з численними юридичними перешкодами і труднощами під час Першої світової війни, після польської окупації Галичини та в міжвоєнний період. Адвокати, які працювали в цей час на благо Церкви, допомагали у правовому захисті українських культурних і національних прав, сприяючи підтримці інтересів ГКЦ у межах української громади. Це включало боротьбу за свободу віросповідання, забезпечення українцям права на власну церкву, вживання української мови в урядових інституціях, суді та освіті.

Напрямки співпраці адвокатури та митрополита Андрея Шептицького були різноплановими та стосувалися як розвитку самої ГКЦ, так і покращення політичного, економічного та культурного становища українського населення Галичини загалом, сприяли розвитку національного руху.

Список використаних джерел

1. Князь Української Церкви. Митрополит Андрей Шептицький: сторінки життя і діяльності / Вступна стаття Миколи Вегеша; укладачі Анастасія Вегеш і Микола Вегеш. Ужгород: Видавництво ТОВ «РІК-У», 2024. 480 с.
2. Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги. Люблин: Свічадо, 1990. С. 17.
3. Позняк-Хоменко Н. На службі Богу й Україні. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/statti/na-sluzhbi-bogu-y-ukrayini-donnya-narodzhennya-mytropolyta-andreya-sheptyckogo>
4. Фонд ім. Митрополита Андрея гр.Шептицького для українських сиріт. *Діло*. 11 квітня 1917.
5. ЦДІАЛ України. Ф.358 чт. Оп.2. Спр.201. Арк.59.